

Приказ књиге Антонио Негри: *Збогом, господине Социјализам*, ВБЗ, Загреб, 2011, превод с италијанског Петра Блајић и Боривој Радаковић, стр. 200.

У последње време веома популаран тренд укњижавања дугих и занимљивих разговора двојице сабеседника (споменимо само двотомну *Занимљива времена, немирна времена* у којој Лешека Колаковског испитује Збигњев Менцел, те скорашње

Сећање и идентитет

где са папом Војтилом разговара Виторио Месори), настављен је објављивањем књиге-интервјуа

Збогом, господине Социјализам

коаутора Антонија Негрија и Рафа Валволе Сцелсија, у издању загребачке издавачке куће ВБЗ. Један од неколицине најпроминентнијих савремених левичара дискутује са својим старим пријатељем Сцелсијем о будућности и изгледима левице у доба неолиберализма и могућим правцима развоја, те могућностима друштвене трансформације. Никада доказани идеолог „црвених бригада“, човек кога Славој Жижек, оправдано или не, назива „гуруом постмодерне левице“, оснивач група Potere Operario и Autonomia Operaria, након вишегодишњег боравка у затвору бежи у Француску где је радио заједно са Деридом, Фукоом и Делезом, да би након повратка у Италију 1997. најзад шест година после тога и формално био ослобођен. Након капиталне

Империје

коју је потписао заједно са Мајклом Хартом и скоро једнако занимљивог

Мноштва

две године после; стиже нам веома актуелна и проницљива дијагноза савременог стања пролетаријата у модерном свету, његове промењене улоге и битно другачијих перспектива. Негри разликује „трансценденталистичку“ од „материјалистичке“ линије у историји, при чему не крије наклоност овој другој, која се од Макијавелија, преко Спинозе, протеже до Маркса и његових наследника. У својим токовима мисли не устеже

Социјализам је мртав, живео социјализам!

Пише: Дејан Петровић
четвртак, 16 август 2012 19:53

се ни од позивања на Кафку, а на једном месту наслов књиге објашњава сличним покличем „Збогом, готичко царство!“ из периода енглеског интеррегнума између 1648. и 1688. године.

Осврћући се на расне и социјалне немире у Француској од пре неколико година, квалификује их као прву велику побуну постфордистичког или когнитивног пролетаријата против нових регула глобалног капитализма, најављујући немиран и буран период који нам предстоји. Управо тај прелазни период нешто је што њега највише занима: „Стара структура капиталистичке транснационализације је, дакле, у кризи, а нека глобална организација још није створена. Присуствујемо основном пријелазу из транснационалности у глобализам, а Давос је несигуран на том тлу, несигуран у мјерила, у вријеме развоја и на трећем мјесту – што брине све капиталисте – у сам облик производње. Давосу пријете *general intellect* и нови биополитички облици борбе.“ (стр. 142) У основи се слаже са историчаром Хобсбаумом и његовом познатом тезом о „скраћеном веку“, с тим што у том погледу иде и корак даље, те двадесети век сматра завршеним не 1989. него чак 1968. године! Доследан противник америчке империјалне политике, неуспех у неоконзервативистичком походу на три силе бушовске „осовине зла“, тумачи пре свега неуспехом разумевања савременог појма рата, који је више од свега постао – полицијска акција, и то чисто организационог карактера, с мањком митолошких наслага крви и тла, какав је одликовао некадашње агресивне империјалисте. Разлоге за несношљивост подношења нове европске валуте треба тражити у схватању САД коју исти доживљавају као ударац на сопствени унилатерализам чији је покушај изградње глобалне хегемоније „у империји“ неславно пропао. Тако да јачање других континенталних полова и све већа равнотежа глобалне моћи настају у супротности са сличним хегемонистичким тежњама, умањујући или чак потпуно потирући предност коју је у светској политици имала доскорашња једина супер-сила.

Негри се не устеже да анализира политичку збиљу било ког дела земљине кугле, тако да је веома занимљиво пратити токове мисли овог левичарског ерудите и уверити се у његове ставове о Израелу, Ирану или бомбардовању некадашње СР Југославије. Оштро критикује експанзионистичку политику Израела и подвлачи њихову суштинску изопштеност из глобалног космополитског друштва јер управо на почетку двадесет првог промовишу идеје националистичких идеологија из деветнаестог столећа. Иако им никада није одрицао право на сопствено постојање – што код многих јесте био случај – он утолико снажније осуђује ционистичке методе, које отворено назива „варварским“. Ништа мање контроверзан није ни његов став о Ирану. Емпатично се ставља у положај већинског народа (једног од пропорционално „најмлађих“ на читавој планети!) и излаз из вишедеценијске кризе налази у подједнаком одмаку од клерикалног режима и америчке глобализације, које свако на свој начин угрожавају његов опстанак. Бомбардовање Србије, за разлику од већине овдашњих интелектуалаца и јавних посленика, који ће из неког разлога то називати различитим благим, разумевајућим и еуфемистичким

изразима, Негри ће оправдано оквалификовати као „неправедно“ и „срамотно“. Из својих истраживања, разумљиво никако не може искључити социјалистичко царство СССР, према ком има изразито амбивалентан однос. Док непристрасно примећује како је средњовековна и економски заостала Русија с почетка века већ 1960. била у стању да лансира сателите у орбиту, и то након величанствене победе над најјачом војном силом Европе, усред окружења не баш пријатељских капиталистичких земаља, и такође не изостављајући битан унутрашњи елемент константних класних борби; неће пропустити ни да их отворено оптужи за издају социјалистичке идеје кокетирањем с нацистичком Немачком (пакт Молотов-Рибентроп) и гушења устанка у Шангају те сарадњом с кинеском буржоазијом, које ће дозволити као могуће нужно, али свакако неморално.

Када говори о модерној левици, Негри не штеди речи немилосрдне критике, не успевајући да пронађе било какав позитиван елемент у њеном политичком деловању. Осим што није схватила значај пада Берлинског зида, није успела ни да створи питање „заједничког“, већ се опортунистички и конформистички прилагођава данашњем времену и остаје на старим, одавно превазиђеним облицима мишљења и деловања. Неразликовање капиталистичког и социјалистичког појма развоја, где први поред технологије обавезно садржи тржиште, а други акумулацију и иновацију, поред демократије, што ће рећи политичка способност једног друштва за самоуправљање. Оног тренутка када социјалистичка левица пристане на политичко тржиште, губи свако легитимно право да се позива на демократију! Суштинске, тектонске промене у начину и положају рада, поред интелектуалне и политичке левнице пролазе готово неопажено! „Левница воли радника у модром: то је илузија, идеолошки неточна, јер то што се одмакнуло од творнице није плод пораза већ побједи радника. Чињеница да радничка класа није више фордистичка јест побједа. Чињеница да физички рад није што је био некоћ, радник на производној траци, јест побједа. Капитал је то схватио, јер је био присиљен, док левница и странке радничке класе нису.“ (стр. 92)

Фордистички модел организације рада више није актуелан, али само у производњи робе: као начин организације друштва и ирационалан однос између рада и нерада он је и даље на снази. Однос између рада и начина живота ослабио је до те мере да се у његове пукотине сада убацују безбројне масе (не)жељених имиграната, који су за минималну надокнаду спремни да раде оне послове које не жели домицилно становништво. Удео материјалног рада у укупној производњи незадрживо опада, док истовремено расте удео нематеријалног и когнитивног прегнућа. Овај варијабилни капитал, којег Негри назива *general intellect*, настоји да се ослободи односа потчињености средствима за производњу, који је традиционално наметао капитал. Свој специфични концепт „заједничког“, који не одговара до тада постојећим категоријама приватног и јавног, објашњава превладавањем и јавног и приватног, далеко од пуког изједначавања с овим првим, што је била свакидашња пракса у досадашњим социјалистичким и „welfarističkim“ заједницама, а у корист његовог „мноштва“ које обележава постмодерно доба, оно које сведочи све већем узлету и утицају Покрета.

Можда изненађујуће, Негри критикује рад Хане Арент, и то управо онај под којим се највише прославила на Западу, тј. њен концепт „тоталитаризма“. Примећујући да она под овим подразумева свеобухватну контролу једног друштва, не дозвољавајући простора његовим унутрашњим разликама и отпорима – који у сличним ситуацијама увек постоје – аутор иде до краја и саму Арентову оптужује за тоталитарност уколико описује и квалификује, а етичким, когнитивним, епистемолошким или политичким елементима не признаје право на постојање! Своје не мале наде полаже у запатистички покрет у Мексику, који не следи ниједан традиционалан револуционаран марксистички покрет, него аутентично полаже право на заступање свих потлачених категорија становништва трећег света, и то не из дискурса надмоћне и стерилне европске левице, него са исконским и изворним тежњама, страстима, жељама и стремљењима народа земаља које том свету припадају. Држи да је излазак запатиста из наткриљујуће сенке капиталистичког Запада фундаменталан – иако није милитантан или фанатично ратоборан, он се не устеже од оружане акције која подупире већинско осећање домородачког становништва. С тим у вези, оштро критикује присталице алтернативног глобализма који су у стању да хируршки прецизно дијагностификују невесело стање ствари, али се када дође до тренутка да се теоријска разматрања пренесу у (одвећ) опасну и насилну стварност, повлаче у своје безбедно академско окружење.

О његовом начелном и експлицитном подржавању могућности насиља у политичкој борби можемо мислити шта нам је воља, али му теоријску и практичну доследност током много деценија бивствовања на јавној „сцени“ никако не можемо оспорити! Иако не пледира за њега по сваку цену, Негри насиље сматра напосто животном појавом попут сваке друге и не отписује га *a priori* као начин решавања спорова! „Међуљудски однос може бити насилан, не зато што то људи желе, него зато што је то догађај, исто као и рађање, одрастање и умирање. Насиље садржи исту очајничку и потентну стварност коју има и живот: насиље биједи и самоће, израбљивања или рата. Моја одбрана насиља нема за циљ одбранити злочин или, пак, оне који смјерају другима нанијети зло. Кажем само то да је глупо избацити насиље из политичке расправе, исто као што не можемо не јести и не пити. Насиље је дио људске стварности.“ (стр. 82) Свако ко је иоле упознат с његовом улогом у италијанској револуционарној левици седамдесетих година прошлог века, и спремношћу на властиту жртву, мора му одати признање на консеквентности и остваривању древног филозофског идеала о јединству мисли и дела.

Импресиван је избор тема које је Раф Валвола Сцелси предложио за разговор, а које Негри епски нашироко тематизује и елаборира. Од Ирана и Ирака, преко Давоса и Сијетла, Кине и Бразила, па до Чијапаса и Европе, те напослетку, али не и најмање важно, родне му Италије. Неспутани гнев неколико десетина хиљада демонстраната из „кишног града“ резултирао је покретом „Не рату“, али се поновним уздизањем америчког патриотизма након рушења њујоршких кула близнакиња некако самоугасио, до прве

следеће прилике. Међутим, нови друштвени круг је рођен, иако тек треба да му се уобличи конкретан политички програм, заснован на новом феномену прекаријата рада и идеје заједничког, тј. крају политичког и почетку друштвеног! Оптимистички поглед управља управо према овим покретима, далеко од окоштале, неефикасне, традиционалне, превазиђене и махом корумпиране политичке левице! Значај слободе за људско биће никада се не може довољно нагласити и она је категорија која треба да буде претпостављена свима осталима! „Ови дечки нису мање револуционарни од большевика, али су зато много интелигентнији од њих, свјесни су чињенице да мијењати друштво данас значи ићи преко свеобухватног знања, јер управо знање ствара слободу – није ријеч само о одбацивању јарма плаћа него и о разбијању окова интелигенције. Слобода је кад ниси присиљен ићи на посао и када ти се свиђа смишљати нове ствари, заједно с осталима.“ (стр. 58) Редефинисање и поновно стварање левице која је у стању да одговори на изазове модерног доба, сада већ у агонији распадајућег неолибералног капитализма (који упркос овој несумњивој чињеници, као и свака друштвено-политичка формација, може потрајати још и годинама и деценијама!) на основама истинске слободарске демократије. Поетску оду, дивљење и *hommage* тој слободи штета је не цитирати и са још једног места: „У великој повијесној преобразби коју пролазимо, сада је превласт когнитаријата, когнитивног рада, односно рада који претпоставља богатство које капитал никада неће успјети произвести – слободу. Слобода је продуктивна, слобода је фиксни капитал који пребива у људском мозгу. А такав мушкарац или жена слободни су за машту, комуницирање, развијање језика, а овдје нас то занима. Само слобода може стварати вриједност.“ (стр. 149)

Идући у корак са тенденцијама информатичке цивилизације, Негри постфордизам изједначава са друштвеном флуидификацијом, па тако као што је фордизам био тејлоризам и кинесијанизам, овај означава истровемену аутоматизацију фабрика и информатизацију производње. Уместо положаја фиксног радника за фабричком траком и режимом плата који га је подразумевано пратио, долази до прекаризације рада, док кејнзијанску макроекономију замењује либерална макроекономија која постаје глобалног карактера. У погледу циљева и непосредне будућности неизвесног пројекта Европске Уније, иако је широм континента број еуроскептика све израженији, он се опредељује за виђење Европе као темељне цивилизацијске тековине, која може представљати један од најзначајнијих стубова мултиполарног света: „Еуропа је једина „земља“ у којој велике цивилизацијске традиције прате велика демократска искуства која су се градила одоздо. Ово је виђење Европе у актуалној кризи унилатерализма свјетских односа. У блиској будућности, након што се стабилизира глобални мултилатерализам, те након што се глобално аристократско представништво одреди на континенталној основи, Еуропа ће постати једини демократски посредник унутар новог свјетског састава. Зато нам треба Еуропа. Није толико ријеч о уставу, колико се ради о увјерењу да је Еуропа једина могућност за плуралистичан и демократски погон за праву и динамичну трансформацију на глобалној разини.“ (стр. 196/7) И на тој тачки се потпуно разилази с некадашњим пријатељима и идеолошким саборцима из *Ле Монде Дипломатике* које оптужује да стоје на позицијама превазиђених социјалистичких и националистичких уверења, не доспевајући до разумевања истински уједињене Европе, а при том не искључујући

Социјализам је мртав, живео социјализам!

Пише: Дејан Петровић
четвртак, 16 август 2012 19:53

обавезно у таквој визији ни Русију, која може постати простор који ће наметнути истински плурализам између САД, Кине, Индије и Јужне Америке.

Summa summarum, можемо закључити како је у питању веома корисна и драгоцену студија у разговорној форми временског италијанског социолога, политичког филозофа и револуционара, који упркос својој већ поодмаклој животној доби не престаје с подједнаким интензитетом и страшћу да помно прати друштвена збивања широм земљине кугле, с проницљивошћу ерудите и захвалним пребогатим искуством посматрача и учесника свих важнијих историјских прекретница почев од друге половине двадесетог века. Пошто је у питању дијалог двојице старих пријатеља, читалац се местимично може осећати као уљез јер ова двојица напосто многе ствари већ подразумевају, што њихову комуникацију може учинити донекле интерном, а такође и терминолошка и идеолошка опседнутост узрокује одређена понављања. Ипак, ово је хвале вредан и релевантан подухват издавачке куће ВБЗ и истовремено опомена/прекор неком од домаћих издавача да ову и многе књиге сличне тематике ускоро изнесе пред своју читалачку публику, последњих година, па чак и деценија, неправедно искључену, готово

изопштену из савремене дебате о горућим социјалним и политичким питањима новог доба, чији је Антонио Негри несумњиви проминентни представник, за разлику од већине интелектуалаца своје генерације.

Збогом, господине Социјализам

један је одважни, свеобухватни и исцрпни – иако не и искључиви – левичарски приручник за догађаје и ломове који нам свима тек предстоје, а њихова субјективност и отворена пристрасност пружају му додатну ноту уверљивог, непоткупљивог, страственог и недистанцираног погледа на свет.